

ПРЕПОРУКЕ СВЈЕТСКЕ ЗДРАВСТВЕНЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ ЗА ВОЂЕЊЕ РАЗГОВОРА СА ЖЕНАМА - ЖРТВАМА ТРГОВИНЕ ЉУДИМА

World Health
Organization

London School
of Hygiene and
Tropical Medicine

Daphne Programme
of the European
Commission

DISCLAIMER

Publications of the World Health Organization have been translated into many languages by publishers in different countries.

The sole responsibility for the translation of this WHO publication lies with the institution named on the publication itself. For further information please contact the institution.

Reproduced by permission.

DENI DE RESPONSABILITE

Les publications de l'Organisation mondiale de la Santé sont traduites en de nombreuses langues par des maisons d'édition de divers pays.

La responsabilité de la traduction de la présente publication de l'OMS incombe exclusivement à l'institution mentionnée dans ladite publication. Pour de plus amples renseignements, veuillez vous adresser à l'institution en question.

Reproduit avec permission.

DESCARGO DE RESPONSABILIDAD

Gran número de editoriales de diversos países traducen las publicaciones de la OMS a muchos idiomas distintos.

La traducción de la presente publicación de la OMS es responsabilidad exclusiva de la institución cuyo nombre se menciona en la obra. Para más información, por favor pónganse en contacto con esa institución.

Reproducido con autorización.

不承担责任的声明

世界卫生组织的出版物已在不同国家被出版商翻译成多种语言。

翻译本世界卫生组织出版物的唯一责任在于该出版物上的署名机构本身。如欲获得进一步信息，请与该机构联系经许可印制。

ОГОВОРКА

Публикации Всемирной организации здравоохранения переводятся на многие языки издательствами в различных странах.

Всю ответственность за перевод данной публикации ВОЗ несет учреждение, указанное в самой публикации. За дальнейшей информацией просьба обращаться в это учреждение.

Воспроизводится с разрешения.

Каталог библиотеке Свјетске здравствене организације - објављени подаци

Cathy Zimmerman

Препоруке „Свјетске здравствене организације“ за обављање разговора са женама-жртвама трговине људима

Аутор: Cathy Zimmerman i Charlotte Watts

1. Етика, истраживање 2. Безбједност 3. Концепт истраживања
4. Методе вођења разговора 5. Проституција 6. Препоруке
I. Charlotte Watts II. Naziv

ISBN 92 4 154625 5

(LC/NLM class.:HQ 281)

Свјетска здравствена организација, 2003. година

Сва права задржана. Издања Свјетске здравствене организације могу се набавити у Одјељењу за маркетинг и дистрибуцију, World Health Organization, 20 Avenue Appa, 1211 Geneva 27. Switzerland (тел: +41 22 791 2476; факс: + 41 22 791 4857, e-mail: bookorders@who.int. Захтјеви за издавање сагласности о умножавању или превођењу издања Свјетске здравствене организације —ради продаје или у некомерцијалне сврхе упутити на горенаведену адресу, под називом: Publications (факс: +41 22 791 4806, e-mail: permission@who.int)

Коришћене одреднице и изложени садржај у овом издању, ни на који начин не одражавају став Свјетске здравствене организације у вези са правним статусом било које земље, територије, града или подручја или њихових власти, или с одређивањем њихових граница.

Свјетска здравствена организација не гарантује да су подаци, садржани у овом издању потпуни и тачни, и не сноси одговорност за штету која може да настане као резултат њиховог коришћења.

Ове препоруке представљају саставни дио препорука етичке и безбједносне природе у вези са насиљем над женама Одјељења за равноправност полова и здравље жена Свјетске здравствене организације.

Свјетска здравствена организација изражава захвалност Школи хигијене и тропске медицине, Лондон и Daphne програму Европске комисије на значајном доприносу у припреми овог издања. Ставови изложени у овом извјештају не морају обавезно одражавати ставове Свјетске здравствене организације, Школе хигијене и тропске медицине, Лондон или Daphne програма Европске комисије.

Дизајн и опрема: Becky Shand
Штампано у Уједињеном Краљевству
The Printed World West, Sussex

ПРЕПОРУКЕ СВЈЕТСКЕ ЗДРАВСТВЕНЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ ЗА ВОЂЕЊЕ РАЗГОВОРА СА ЖЕНАМА-ЖРТВАМА ТРГОВИНЕ ЉУДИМА

2003

Свјетска здравствена
организација

Школа хигијене и тропске
медицине, Лондон

Дарфне програм
Европске комисије

Брошуру су израдиле Јединице за здравствену политику, Школа хигијене и тропске медицине, Лондон, уз подршку Дарфне програма Европске комисије и Свјетске здравствене организације

Мисија ОЕБС-а у Босни и Херцеговини

Овај приручник преведен је уз подршку Мисије ОЕБС-а у Босни и Херцеговини.

ЗАХВАЛНИЦА

Препоруке Свјетске здравствене организације за вођење разговора са женама-жртвама трговине људима написале су: Cathy Zimmerman и Charlotte Watts из Јединице за политику здравствене заштите, Школе хигијене и тропске медицине, Лондон.

Значајан допринос и стручне савјете несебично су дали: Therese Caouette, Marina Tzvetkova (CHANGE, London), Martina Vandenberg (Human Rights Watch, Washington, D.C), Brad Adams (Human Rights Watch, New York), Sae-tang, Jirapon (“Глобални савез против трговине женама“, Тајланд), Inna Shvab. (La Strada, Украјина), Marcia Albrecht (STV „Фондација за борбу против трговине женама“, Холандија), Nadia Kozhouharova („Удружење Анимус фондације“, Бугарска) Franca Vimbi, Luca Trappolin и Mariangela Treppete (Универзитет Падове, Одсјек за социологију, Италија), Katherine Yun (Харвардска школа медицине, Бостон), Elaine Pearson (Међународно удружење против ропства), Annuska Derks и Bruno Moens (Payoke Belgija).

Коначне уредничке интервенције и преглед урадили су: Claudia Garcia-Moreno (Једнакост полова и здравље жене, Свјетска здравствена организација, Женева), Alison Phinney (Спречавање повреда и насиља, Свјетска здравствена организација, Женева) и Jo Nurse, (Школа хигијене и тропске медицине, Лондон и Свјетска здравствена организација).

Препоруке су сачињене уз подршку Daphne програма Европске комисије и Свјетске здравствене организације.

Садржај

Захвалница	
Увод	1
Сложене околности жена – жртва траговине људима	2
Десет начелних смјерница за обављање разговора са женама-жртвама траговине људима на етичан и безбједан начин	
1. Не повриједити	5
1.1. Одлука о обављању разговора	5
2. Упознати се са проблематиком и процијенити ризик	6
2.1. Процјена размјера ризика	6
2.2. Фазе у процесу вођења разговора: ризик и препоруке	8
Faza 1: Успостављање првог	8
Faza 2: Одређивање термина и мјеста за обављање разговора	9
Faza 3: Вођење разговора	10
Faza 4: Завршетак разговора	11
3. Припрема упутства о пружању помоћи:	
Немојте давати савјете или обећања која не можете да испуните	12
3.1. Утврђивање расположивих средстава и служби подршке и помоћи	12
3.2. Успостављање контакта и познавање организација које се налазе на референтној листи	13
3.3. Дискреција приликом пружања информација о помоћи	13
4. Прикладан одабир и припрема за рад преводилаца и осталих сарадника	14
4.1. Размотрити ризике и предности рада са преводиоцима и другима	14
4.2. Размотрити питања око запошљавања преводилаца- мушкараца или лица која обављају разговор	15
4.3. Узети у обзир физичку безбједност и психолошки ефекат на сараднике и лица	16
5. Обезбиједити анонимност и повјерљивост	18
5.1. Обезбиједити повјерљивост	18
6. Добити свјестан пристанак о учешћу	19
6.1. Одговарајући начини захтијевања сагласности	19
7. Саслушати и уважавати процјену ситуације сваке жене, као и ризике за њену безбједност	21
7.1. Пружање савјета или помоћи	21
7.2. Уважавање избора жене када је у питању њена ситуација	22
8. Немојте поновно трауматизовати жену	23
8.1. Избјежавати поновну трауматизацију жене	23
9. Бити спреман за хитне интервенције	24
9.1. Одговор на захтјев жене која тражи хитну или директну помоћ	24
9.2. Спремност да се прате интервентни напори	25
9.3. Питања у вези са контактима с органима власти	26
10. Користити прикупљене податке на одговарајући начин	27
10.1. Коришћење података на етичан начин	27
Закључци	28
Референце	29

ПРЕПОРУКЕ СВЈЕТСКЕ ЗДРАВСТВЕНЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ ЗА ЕТИЧКЕ И БЕЗБЈЕДНОСНЕ АСПЕКТЕ ОБАВЉАЊА РАЗГОВОРА СА ЖЕНАМА – ЖРТВАМА ТРГОВИНЕ ЉУДИМА

УВОД

Све више се уочава да је трговина женама и дјевојкама, ради присилне проституције или других робовских или сличних облика искоришћавања, постала једно од кривичних дјела са најбржим растом у свијету, као и један од најтежих облика кршења људских права. *Протокол Уједињених нација за спречавање, сузбијање и кажњавање трговине људима, посебно женама и дјецом, дефинише трговину на сљедећи начин:*

„врвовање, превожње, пребацивање преко границе, пружање заштите и пријема људи на начин пријетње, или коришћења силе или других облика присиле, или отмице, преваре, као и злоупотребе овлашћења, или ситуације у којој су таква лица угрожена, или плаћање или давање неких бенефиција какоби лице постигло сагласност да држи контролу над другим лицем, а у сврху искоришћавања. Искоришћавање подразумева, у најмањој мјери, искоришћавање ради проституисања других лица или друге облике сексуалног искоришћавања, присилног рада и служења, ропства или праксе која је слична ропству, служењу или уклањању органа.“¹

У одговору на врло брзи општи пораст трговине људима, и све већом потребом за информацијама о овој врсти трговине коју исказују креатори политике, донатори, службе за помоћ и медији, све више се обављају разговори са женама-жртвама трговине, како би се разговарало о њиховом искуству. Разговори се обављају и за вријеме док се ове жене налазе под контролом трговаца, послодаваца или сводника, као и након што напусте такво окружење и нађу се у склоништу, под окриљем бриге

услужних агенција, или након што се врате у своје домове или започну нови живот негдје друго.

У свакој од тих ситуација вођење разговора са женом-жртвом трговине људима отвара одређен број етичких питања, као и питања око безбједности такве жене, лица у њеној близини и онога који обавља разговор. Упознавање са ризицима, етичким и практичним аспектима који се односе на трговину људима могу да умање опасност и да допринесу томе да жена са којом се обавља разговор открије релевантне и тачне податке.

Ове препоруке, првенствено су намијењене истраживачима, медијима и службама помоћи који нису упознати са проблематиком трговине људима. Ризици и обавезе које се односе на обављање разговора са малолете-тницама нису изричито разматрани у препорукама, премда се при-мјењује већина истих начела.

Препоруке су урађене у консултацијама са групом стручњака о трговини и насиљу над женама. Већина ових стручњака директно је радила са женама-жртвама трговине људима.

Препоруке које су израђене на основу истраживања: *„Жене на првом мјесту: Препоруке етичке и безбједносне природе за истраживање о насиљу над женама“²*, *Свјетске здравствене организације, „Међународна начела и смјернице о људским правима и трговином људима“³*, *ЦИОМС, „Међународне етичке смјернице за биомедицинско истраживање које укључује људе“⁴*, *„Стандарди људских права за опхођење са женама-жртвама трговине људима“⁵*, *„Кодекс понашања новинарских синдиката“⁶*, и *процедуралне смјернице за агенције за провођење закона о обављању разговора са женама-жртвама трговине људима или*

других кривичних дјела сексуалне конотације.“⁷

Ове препоруке треба користити у вези са постојећим професионалним стандардима који се примјењују у овој области дјеловања. Препоруке садрже десет основних стандарда за вођење разговора са женама које су још увијек жртве трговине људима или су биле у таквој ситуацији. Свако питање је засебно објашњено, а изложени су и примјери из праксе о томе како се могу рјешавати овакви проблеми. Препоруке не представљају свеобухватне смјернице за рад са женама - жртвама трговине људима.⁸

Једна жена из Источне Европе, која је била запослена као локална радница у Италији, свакодневно је подносила вагинално и анално силовање и друге облике сексуалног понижења. Након повратка кући, наставила је да трпи физичке и психичке посљедице ове злоупотребе. Ипак, никад то није рекла свом супругу из страха да би, уколико би сазнао, напустио њу и сина.

СЛОЖЕНЕ ОКОЛНОСТИ ЖЕНА- ЖРТВА ТРГОВИНЕ ЉУДИМА

Разговор са женом - жртвом трговине људима може се обавити док се та жена још увијек налази у ситуацији у којој је жртва трговине људима, док о њој води бригу једна од служби за пружање помоћи и старање, или када је потпуно изван таквог окружења – када се уклопила у своју првобитну или у нову заједницу. Премда обављање разговора са женама - жртвама трговине људима, које се још увијек налазе у таквој ситуацији често носи највећи ризик, разговор са женама које су изван таквог окружења такође носи одређену опасност за њено физичко и психичко стање.

Лица која су још увијек жртве трговине људима често:

- Осјећају се ухваћенима у замку, без безбједног начина изласка из ње;
- Раде у једном незваничном, често протузаконитом или прикривеном сектору;
- Илегално живе у земљи у којој су продате;
- Имају ограничено знање о својим правима и правним опцијама;
- Имају ограничене личне слободе;
- У сталном су покрету, у пролазу, селе се из града у град или их стално препродају новим власницима;
- Вјероватно су биле изложене физичком, сексуалном или психичком злостављању или

пријетњама, упућеним њима лично или члановима њихове породице;

- Изложена су насиљу, казнама од стране послодаваца или агената;
- Немају правни статус у земљи у којој се налазе, одузети су им лични документи и страхују од депортације;
- Лажу о својој старосној доби, посебно ако су малолетна;
- Налазе се заробљена у ситуацији са дужничким или другим строгим обавезама које се односе на организовани криминал, корумпиране државне службенике или припаднике полиције или војске;
- Суочена су с етничком, социјалном и полном дискриминацијом; и
- Усвајају самозаштитни став или показују симптоме траума и стреса који се исказују губитком оријентације у времену и простору, сјећања о одређеним догађајима, показују ризично понашање или подцјењују опасност.⁹

Лица која су била жртве трговине људима често:

- Исказују исту забринутост на коју смо указали код трговине људима (погледати у горњем дијелу текста);
- Прати их осјећај да их посматрају, а могуће је да се налазе под присмотром или под одређеним надзором трговаца људима често врбују лица која живе у локалној заједници, понекад у истом граду или селу;

- Имају неизмирене дугове или дугују новац трговцима људима (засновано на калкулацијама трговаца);
- Могу лако да постану жртве освете према себи и/или члановима својих породица;
- Имају статус привременог боравка у земљи одредишта и плаше се могуће депортације;
- Имају осјећај, а што често и јесте случај, да су жигосана у друштву због свог искуства, и страхују да ће их одбацити породица и друштвена заједница, ако се сазна за њихову прошлост;
- Подложне су изразитим реакцијама на стрес након избављења из окружења трговине људима, јер су потиснуле пријашње психолошке механизме самоодржања;
- Разговор о пријашњем искуству подстиче их да то искуство поновно проживљавају; и
- Вјерују да помоћ служби (или имиграциони статус) зависи од њихове сарадње, и због тога пристају на учешће у разговору који би иначе одбила.

Из разлога горе наведених, услужне агенције које пружају помоћ женама-жртвама трговине људима често одбијају захтјеве (новинара, истраживача и других) за обављање разговора са женама које се налазе под њиховом заштитом.

Међутим, не треба сматрати да су све жене које су биле жртве трговине људима трауматизоване, да се виде као жртве, презиру своје поробљиваче, или желе да се избаве из такве ситуације и

врате кући. Велики број таквих жена налази се у двоструким околностима са неодређеним и често супротним осјећањима. На примјер:

- Није ријеткост да такве жене имају интимне односе са неким унутар мреже трговаца људима, или су на неки начин повезане са мрежом криминалаца, или осјећају оданост, захвалност, или пак зависност у односу на неког појединца који је одговоран за њихов „заробљенички“ положај.
- Значајан број жена не сматра да су биле жртве „трговине људима“ (према дефиницији УН-а или других организација), и не желе да се са њима тако поступа. Своје искуство схватају као последицу лоше одлуке, због које су биле присиљене или још увијек морају да испуњавају обавезе из уговора. Неке жене такву ситуацију виде као привремену, али и као могућност да зараде довољно новаца да отплате дугове и обезбиједи издржавање за себе и своју породицу код куће.
- Неке жене не сматрају да таква радна средина има одлике злоупотребе и искоришћавања и не желе да престану радити. Њихове притужбе више се односе на неке односе који су изабљивачки.

Приступ оваквим женама, задобијање њиховог повјерења, престанак на сарадњу и добијање искрених одговора, отежано је због ових сложених околности, као и потпуно разумијевање њихових одлука и реакција.

Усвајање одговарајућих безбједоносних и етичких процедура, једнако

је корисно за испитанице, као и за лица која обављају разговор. Уколико се таквим женама приступи са посебном пажњом и некритички, већина испитаница ће имати користи да исприча своју причу.

Исто тако, у мјери у којој нека од испитаница осјећа да је поштвана и да њена добробит представља приоритет, она ће бити спремнија да открије тачне и интимне детаље из свог искуства. Фактори који утичу на безбједност и добробит жене – жртве трговине људима, исти су они фактори који утичу на откривање података.

Фактори који утичу на безбједност и благостање жене, исти су фактори који утичу на разоткривање.

ПОСТОЈИ **ДЕСЕТ НАЧЕЛНИХ СМЈЕРНИЦА** ЗА ОБАВЉАЊЕ РАЗГОВОРА СА ЖЕНАМА-ЖРТВАМА ТРГОВИНЕ ЉУДИМА НА ЕТИЧАН И БЕЗБЈЕДАН НАЧИН:

1. НЕМОЈТЕ ЈЕ ПОВРИЈЕДИТИ.

Поступајте са сваком женом, и у свакој ситуацији, тако као да постоји потенцијална могућност наношења штете уколико не постоје докази о супротном. Немојте обављати разговор уколико ће то довести вашу испитаницу у тежу ситуацију у краткорочном или дугорочном периоду.

2. УПОЗНАЈТЕ ПРОБЛЕМАТИКУ И ПРОЦИЈЕНИТЕ РИЗИКЕ.

Упознајте ризике везане за трговину у сваком појединачном случају прије обављања разговора.

3. ПРИПРЕМИТЕ УПУТСТВО - НЕМОЈТЕ ДАВАТИ ОБЕЋАЊА КОЈА НЕ МОЖЕТЕ ДА ИСПУНИТЕ.

Будите спремни да дате упутство на матерњем језику испитанице и на локалном језику (уколико се разликују) о одговарајућим службама правне, здравствене, социјалне и безбједносне подршке, пружања скровишта, и да помогнете у упућивању, уколико се то од вас затражи.

4. ПРИКЛАДАН ОДАБИР И ПРИПРЕМА ЗА РАД ПРЕВОДИЛАЦА И ОСТАЛИХ САРАДНИКА.

Упоредите ризике и предности ангажовања преводилаца сарадника и других и успоставите одговарајуће методе надзора и обуке.

5. ОБЕЗБИЈЕДИТИ АНОНИМНОСТ И ПОВЈЕРЉИВОСТ.

Заштитите идентитет испитанице и повјерљивост током целокупног поступка вођења разговора - од тренутка првог контакта до тренутка када детаљи о случају буду објављени.

6. ДОБИТИ СВЈЕСТАН ПРИСТАНАК О УЧЕШЋУ.

Провјерите да свака саговорница јасно разумије садржај и сврху питања, сврху кориштења информација, право да не одговори на питање, право да заврши разговор у сваком тренутку, као и да ограничи коришћење података које даје.

7. САСЛУШАТИ И УВАЖАВАТИ ПРОЦЈЕНУ СВАКЕ ЖЕНЕ ОКО ЊЕНЕ СИТУАЦИЈЕ, РИЗИКА И БЕЗБЈЕДНОСТИ.

Схватити да свака испитаница има другачије бриге, и да виђење њених проблема може да се разликује од процјене других.

8. НЕМОЈТЕ ПОНОВНО ТРАУМАТИЗОВАТИ ЖЕНУ.

Немојте постављати питања која провоцирају одговоре с емотивним набојем. Будите спремни да одговорите на узнемиреност испитанице, и да нагласите њену унутрашњу снагу.

9. БУДИТЕ СПРЕМНИ ЗА ХИТНУ ИНТЕРВЕНЦИЈУ.

Budite spremni da reagirate ukoliko se žena nalazi u izravnoj opasnosti.

10. ИСКОРИСТИТЕ ПРИКУПЉЕНЕ ПОДАТКЕ НА ОДГОВАРАЈУЋИ НАЧИН.

Искористите податке на начин од којег ће свака појединачна испитаница имати корист, или који ће помоћи креирању успјешне политике интервенција за жене-жртве трговине щудима.

1. НЕМОЈТЕ ЈЕ ПОВРИЈЕДИТИ.

Поступајте са сваком женом, и у свакој ситуацији, тако као да постоји потенцијална могућност наношења штете уколико не постоје докази о супротном. Немојте водити разговор уколико ће то довести вашу испитаницу у тежу ситуацију у краткорочном или дугорочном периоду.

1.1. ОДЛУКА О ВОЂЕЊУ РАЗГОВОРА

Прво начело код већине етичких смјерница је „не повриједити“. С обзиром на крајње ризике који се тичу трговине људима, значај овог основног правила никада није сувишно поновно нагласити.

Ризици

Жене, које се налазе у ситуацији да су жртве трговине људима или су се већ избавиле из такве ситуације, могу лако да буду повријеђене, као и чланови њихових породица или пријатељи. Размјере и трајање физичке опасности и психичке трауме, за појединца нису увијек чити. У неким случајевима, ризик можда није тако очигледан за лице које обавља разговор. Или пак, у неким случајевима, самој жени се опасност неће учинити очигледном.

Препоруке

Уколико постоји опасност да разговор може нанијети штету или угрозити безбједност испитанице или њено ментално здравље, онда треба одустати од обављања разговора.

Прије захтјева за обављање разговора, лице које води разговор мора прво да процијени ризике. То подразумијева уважавање низа елемената, као што су: како ће друга лица тумачити обраћање испитаници (трговци људима, друге жене, породица, заједница), да ли лице или лица која се противе вођењу таквог разговора могу да сазнају за то, или да ли се сама испитаница осјећа обавезном да учествује. Важно је процијенити да ли овај сусрет може да проузрокује насиље, проблеме са имиграционим властима, губитак плате, казну на радном мјесту или друге наметнуте казнене мјере, уобичајене у једном окружењу искоришћавања.

Потребно је учинити све да се оцијени психичко стање жене и ефекти које такав разговор може да има на њу. Веома често се жене, посебно оне које су недавно побјегле, налазе у стању емотивне кризе. Није примјерено обављати разговор са женом која се налази у таквом стању. Веома је важно да испитаница потпуно влада собом када се од ње затражи сагласност за разговор, као и да током обављања разговора има потпуну контролу.

Након успостављања контакта, потребно је на систематичан начин, али одмах, размотрити све што брине испитаницу (на примјер, не само једноставно рећи: „Да ли се слажете с тим да обавимо овај разговор?“)

Иако је процјена саме испитанице о њеној безбједности најважнија, постоје ситуације када она сама можда није свјесна проблема који могу да настану као резултат њеног пристанка на разговор. Етички стандарди захтијевају да чак и уколико жена пристане на разговор, разговор не треба водити уколико лице које води разговор предвиђа негативан исход.

Жена у затвору у земљи одредишта разговарала је са представником невладине организације и пристала да изнесе податке о трговцима људима. Касније је нашла цедуљу у својој ћелији у којој је запријеђено смрћу, као и њеној дјечи у отаџбини.

Примјери питања која се могу поставити ради процјене безбједности:

П:„Да ли сте забринути због овог разговора са мном?“

П:„Сматрате ли да због овог разговора можете да имате проблема, на примјер, са трговцима људима, вашом породицом, пријатељима или неким другим ко вам помаже?“

П:„Да ли сте некада разговарали са неким професионалним испитивачима?“ „Какво је било то искуство?“

П:„Да ли сматрате да је ово добро вријеме и мјесто да разговарамо о вашем искуству?“ „Уколико није, постоји ли неко боље вријеме и мјесто?“

Важно је радити са професионалцима и искусним локалним организацијама и појединцима.

Корисне групе и литература за консултације прије вођења разговора са женама – жртвама трговине људи:

- Миграциони центри, центри за избјеглице и азиланте, службе за пружање помоћи усељеницима, за социјални рад и додјелу правне помоћи мигрантима и избјеглицама;
- Центри за права на запошљавање и рад миграната;
- Групе које се баве пружањем сексуалних услуга и помоћ (здравство, права, групе за пружање помоћи на терену, удружења особа које се баве пружањем сексуалних услуга);
- Групе за борбу против насиља над женама и заштиту права жена, центри за прихватање жртава насиља у породици и силовања, склоништа, савјетници за кризне ситуације и психолози;
- Групе за људска права;
- Експерти за проблем тортуре и насиља;
- Полиција и правосудни органи;
- Центри одређених етничких група, центри за културу или литература,
- Међународне организације (нпр. Међународна организација за миграције, Високи комесаријат УН за људска права, Међународна организација рада);
- Академске институције које се баве питањима миграције, трговине људима, правима на рад и правима жена.

2. УПОЗНАЈТЕ СЕ СА ПРОБЛЕМАТИКОМ И ПРОЦИЈЕНИТЕ РИЗИКЕ

Прије обављања разговора упознајте се са ризицима који су везани за трговину људима у сваком појединачном случају.

2.1. СХВАТАЊЕ РАЗМЈЕРА РИЗИКА

Постоје ризици који су везани за сваку фазу процеса вођења разговора, од почетног контакта са женом до објављивања информација у јавности. Најефикаснији начин да се спознају ризици, прије започињања разговора и осмишљавања стратегије заштите испитанице током цијелокупног трајања разговора, је да се проучи проблематика, локална ситуација и што је најважније, да се сарађује са професионалним, искусним локалним организацијама или појединцима.

Ризици

Освета против испитанице са којом се обавља разговор од стране послодаваца, агената или лица која се баве трговином, сводника и полиције

Због тога што је велики број аспеката трговине људима кривично кажњив (на примјер, кршење имиграционих закона, протузаконити услови за рад, малолетност, дужничке обавезе, насиље, киднаповање) појединци укључени у трговину не желе да такве жене говоре са лицима изван одређеног круга. Они који држе под контролом такву жену могу је заплашити, казнити физички (претући, силовати, затворити), или материјално (казне за „непослушност“ или повећати дуг) како би је обесхрабрили да не ступа у контакт са другим лицима. Могу јој продужити радне часове или је лишити „привилегија“, као што су: слободно вријеме, спавање, храна или неке друге бенефиције. Злоупотреба и казне којима се кажњава наводни прекршилац, служе и као опомена другим женама.

Не треба претпоставити да, када жена више није у радној ситуацији или у земљи одредишта, не постоји опасност од освете. У већини случајева трговине људима, такви агенти знају, или јако лако открију личне податке о жени, њеном дому, породици, пријатељима. Чак један „безазлени“ разговор може је довести у опасност или онемогућити њен повратак или боравак у свом дому.

Освета према породици или дјечи испитанице

Уобичајено је за агенте или послодавце да пријете породици испитанице, посебно дјечи, у намјери да са њом манипулишу и контролишу је.

Стид и одбијање или кажњавање од стране чланова породице или заједнице

Жене не само да страхују од својих породица, него се многе брину и због тога како ће родитељи, мужеви или други људи реаговати ако сазнају, на примјер, да су оне радиле као проститутке, или да су биле сексуално злостављане. Није неуобичајено за родитеље, рођаке или брачне супружнике да окривљују, физички кажњавају или да одбаце такве жене, због онога што им се десило. Дакле, обраћање испитаници у њеном дому ради разговора, ако се не обави дискретно, може да проузрокује непоправљиву штету за њене породичне односе. Неке жене су посебно забринуте да ће породица открити да нису оствариле очекивани приход или да су побјегле без враћања дуга, што може да проузрокује љутњу или оштру осуду.

Идентификација од стране страних органа власти

Многе жене путују илегално, без докумената које су им одузели трговци људима, или имају несигуран правни статус. Због страха од хапшења и депортације, оне нерадо говоре са странцима. За велики број жена-жртава трговине људима искуство са корумпираним органима власти код куће, појачава неповјерење према полицији и другим службеницима.

У многим земљама, у којима је проституција протузаконита, жене које се баве пружањем сексуалних услуга са правом страхују од хапшења. Ови страхови су још више увећани због пријетње трговаца да и органи власти сарађују у том процесу, да ће их озлиједити или спријечити да се врате у свој дом, или да ће их послати кући, против њихове воље. На неким мјестима, у којима су државни службеници саучесници трговаца, власти користе могућност да преваре жене, узму њихову зараду и да их поновно продају некоме другом.

Освета власти домицилне земље

Службеници или званични органи земље из које потиче жена могу такође да буду саучесници у процесу трговине. Корумпирани службеници некада могу да бораве у домицилној земљи испитанице или да раде у амбасадама и конзулатима у земљи одредишта.

Издаја од стране сарадника, становника или чланова заједнице локалитета или подручја

Није добро претпоставити да жене у истој ситуацији или исте заједнице имају повјерења једна у другу. Премда, жене које раде или живе заједно могу да успоставе врло чврсто пријатељство, такође постоје случајеви када неке жене осјећају огорчење или могу да имају одређене финансијске користи или чак да уживају одређено поштовање или посебне привилегије код својих послодаваца, трговаца или других, тако што дају информације које могу да науде другим женама. Слично томе, жене које бораве у склоништу могу да се осјећају зловољно и осветољубиво једна према другој и могу да користе информације на начин који може да угрози друга лица. Такође, постоје случајеви када жене остану повезане са трговцима којима преносе кључне информације о другим женама. Чак и оне жене које су се вратиле својим кућама, излажу се опасности ако разговарају са странцима, уколико их виде појединци, који су повезани са мрежом трговаца људима.

Лаж о старосној доби

Није неуобичајено да жене које су малољетне лажу о својој старосној доби, обично слиједећи упутства трговаца. Обављање разговора са малољетницама, заправо узрокује додатну забринутост, а у неким земљама намеће и правне обавезе лицу које обавља разговор. Лица која обављају разговор треба да се упознају са локалним правним прописима извјештавања о злостављању малољетних лица.

Жене које су биле жртве трговине људима, углавном говоре о томе да су видјеле како трговци поткупљују локалне службенике. Једна жртва је објаснила како су она и њен трговац били транспортовани преко граничног прелаза у полицијском возилу.

Када су жене, које су биле жртве трговине људима, враћене властима у једној афрчкој земљи, према устаљеној пракси, биле су приказиване на телевизији и у медијима као врста превентивне стратегије, којом се упознаје јавност с овим обликом трговине. Након тога, већина приказаних жртава биле су постиђене и одбачене од своје заједнице.

У једној земљи на Блиском Истоку три жене из Источне Европе побјегле су из клуба и обратиле се властима за помоћ.

Полиција им је рекла да им не може помоћи и упутила их на аутобуску станицу да напусте град.

Када су стигле на станицу, ту су их пресрели трговци људима.

Петнаестогодишња дјевојка из Румуније, прокријумчарена је у Лондон из албанског затвора, у којем је држана ради посједовања лажних талијанских исправа. Након што је, неко вријеме, радила за сводника - момка, побјегла је и почела да ради у сауни у другом дијелу града. Одређена је “цијена за њену главу”. Особа женског пола, на новом послу, открила је гдје се она налази како би одобровољила свог сводника. Дјевојка из Румуније касније је киднапована, у сред бијелог дана, у присуству сарадника на послу.

Такође, пожељно је да одреде расположива средства и службе које имају искуства у пружању помоћи малољетним лицима.

Лојалност и зависност од агената, послодаваца, сводника – момака и других у мрежи

Неке жене имају лојалан однос према агентима или послодавцима који им, такође, могу бити момци, мужеви или чланови породице. За некога са стране ова осјећања могу се учинити несхватљивим, осим ако не покушамо да схватимо систематску изолацију и зависност, које представљају кључну компоненту присиле, а коју користе ови преступници. У многим случајевима насилни или окрутни поступци смјењују се са гестовима љубазности и милосрђа. Ови односи могу да буду доста збуњујући. Жена може осјећати да се неко о њој брине и тај недостатак односа снага може је увјерити да је њена најбоља нада за будућност – за њен опстанак – да се налази у рукама оних који је истовремено злоупотребљавају или искоришћавају.

2.2. ФАЗЕ ПРОЦЕСА РАЗГОВОРА:

РИЗИЦИ И ПРЕПОРУКЕ

Свака фаза процеса разговора може да представља ризик за испитаницу. Потребно их је препознати, процијенити и предузети одговарајуће безбједносне мјере.

Фаза 1: Успостављање првог контакта

Ризици

Само обраћање жени-жртви трговине щудима, распитивање о њој или захтјев да се обави разговор, може такву жену довести у опасност и подстаћи сумњу у вези са њеном лојалношћу или намјерама. Ријетко, када се такве жене не налазе под надзором. Чак и када се чини да су саме, обично их неко посматра (на примјер, сводник или послодавац на удаљености са које може да прислушкује разговор или да постоји прикривена камера).

На примјер, долазак у село, издвајање или посјећивање жене или породице такве жене која је емигрирала или за коју се сумња (зна) да је била жртва трговине щудима може, такође, да створи проблеме за ту жену и њену породицу.

Препоруке

- Најсигурнији начин да се успостави контакт са женом, која је била жртва трговине щудима, је да се разговор са њом обави када се она више не налази у таквом окружењу. Најчешће, најефикасније средство комуникације је путем локалне организације која је њој позната и у коју она има повјерења, као што су: друштвене услужне групе, склоништа или избјегличке организације;
- Што је протекао дужи период између контакта са трговцима щудима и обављања разговора, то је већа вјероватноћа да ће се испитаница осјећати безбједнијом и открити детаље о свом искуству;
- Уколико је нужно успоставити контакт с испитаницом, док она још увијек одржава везе с агентима или послодавцима, онда је најбоље идентификовати локалне организације у које она има повјерења (на примјер, амбуланта или нека социјална служба);

Уколико је контакт путем локалне групе у коју она има повјерења неостварљив, нужно је одредијелити се за један продужени период посматрања начина живота такве жене, да би се процијенио ризик успостављања контакта (на примјер, ко јој прави друштво, ко је посматра).

Важно је напоменути да у неким земљама, у којима се трговина женама, у смислу пружања сексуалних услуга, игнорише или толерише – или гдје су полиција, државни службеници и други потплаћени на систематичан начин – власници бордела, сводници и друга лица која држе контролу, можда и неће имати примједба на обављање разговора. То је посебно уобичајено код оних који сматрају да постоји одређена предност за жену која доноси добит, као што је обезбјеђивање бесплатних кондома, информација о здрављу, лијекова, бесплатних медицинских услуга итд. Разговори са женама, које су биле жртве трговине људима или које су заробљене у неким земљама, постали су свакодневни и безбједни. Исто тако, „послодавци“ могу да дозволе обављање разговора, јер су увјерени да се таква жена неће усудити да говори отворено. Најважније је увидјети како ће бити примљено присуство човјека са стране, који поставља питања, прије него што би могли бити сасвим задовољни вођењем разговора у оваквом окружењу.

Да би се избјегло да испитаница буде доведена у опасност, лице које обавља разговор треба да каже, свакоме ко буде питао, да се разговор односи на неку неутралну тему, као што је на примјер „здравље“. То омогућава испитаници да објасни другима повод за разговор. Када испитаница и лице које води разговор остану сами, детаљне информације о стварној природи разговора могу да буду изложене у оквиру целокупне процедуре добијања сагласности (*видјети под б, Добуту сјектан прустанак*).

Када се жели обавити разговор са женом која се налази у притвору, не треба очекивати да је она због тога заштићена од освете од стране органа власти, других затвореника или трговаца људима. Чак и ако се разговор може организовати у приватности и на безбједном, оно што представља недостатак у оваквој врсти окружења је чињеница да се испитанице често осјећају неугодно и да касније могу бити злостављане и присиљене да открију шта су испричале.

Фаза 2: Утврђивање времена и одређивање мјеста за вођење разговора

Ризици

Посебно је могуће, када се жена у окружењу трговаца људима сусреће са неким из спољнег свијета, да је посматрају, слиједе или прислушкују. У неким случајевима инсталиране су видео-камере на радном мјесту или у мјесту становања. Чак и оне жене које нису под сталном присмотром, често нерадо желе да кажу истину, из страха да неко може сазнати шта су испричале и искористити то против њих или чланова њихових породица.

Такође, жена која се налази у скровишту или у свом дому може да осјећа оправдану забринутост да они који са њом живе, сусједи или чланови породице, могу да чују осјетљиве или инкриминирајуће информације.

Једно лице које води разговор сусрело се са власником клуба, који му је објаснио да све жене у његовом клубу раде добровољно и да добро зарађују. Власник је одабрао жену са којом ће бити обављен разговор и све вријеме је сједио јако близу. Оно што не изненађује је да је испитаница потврдила његове наводе.

Млада жена која је недавно стигла у један клуб у Западној Европи, заплашена и узнемирена, затражила је од полиције да јој помогне. Полиција је извршила претрес јавне куће и ухапсила све жене које су радиле у клубу. У комбију на путу до полицијске станице, друга жена из клуба је тврдила да је ова жена упропастила њене шансе да отплати дугове, те је због тога претукла и изгребала.

Препоруке

Разговоре треба обављати на безбједном и издвојеном мјесту. Невладине организације и службе за социјалну помоћ представљају сигурније опције. Разговор не треба обављати и на мјестима гдје је велики метеж или гдје је могуће „свратити“, што узрокује повремене прекиде - посљедица тога је да се испитаница осјећа несигурно. Разговор у присуству дјеце, такође, може да проузрокује узнемиреност и трауму и да створи бојазан да ће исповијест жене бити препричана другима.

Прије и током разговора, испитаница треба да буде слободна да поновно одреди распоред или предложи ново мјесто за разговор (вријеме и мјесто које је за њу безбједније или јој више одговара).

Веома строг распоред није практичан ни реалан, те може навести лице које води разговор на преузимање ризика. Такође, разговор не треба да траје предуго и да емотивно исцрпљује. Што се испитаница осјећа лагодније, то је већа вјероватноћа да ће пружити корисне информације. Добра идеја је на почетку разговора разјаснити колико дуго жена може да се задржи и колико је флексибилан њен временски распоред, јер жене које се налазе под контролом послодаваца или трговаца људима можда морају да дају објашњења о свом кретању, па би свако кашњење могло за њих да проузрокује проблеме.

Фаза 3: Вођење разговора

Доћи спреман за слушање, без погрешних предубјеђења

Ризици

Уколико лица која воде разговор приступе испитаници са погрешним предубјеђењима или емоцијама у вези са њеним искуством, њеним реакцијама на оно што се десило или у вези са њеном личношћу или карактером, пропустиће важне информације и неће успјети да сагледају јединствену природу искуства сваке од тих жена.

Препоруке

Иако је важно припремити питања унапријед, разговори који дају најпрецизнији опис искуства жене нису они који су структурирани и организовани, већ напротив они који су спонтани. То зависи од отвореног приступа и способности слушања и тумачења лица које обавља разговор. На примјер, док лице које води разговор и треба да покаже разумијевање и забринутост, изрази саосјећања можда неће бити добро прихваћени, јер већина жена не жели да се са њима поступа као са жртвама.

Учити када се жена осјећа несигурном

Ризици

Догађаји се могу изненада промијенити током самог трајања разговора. Ове промијене могу представљати физички или психолошки ризик за жену. Чак и ако су првобитни услови разговора били прихватљиви, испитаница се може почети осјећати неугодно, у било којем тренутку, током разговора.

Жена која је била жртва трговине људима и коју је силовао полицајац, давала је изјаву у полицијској станици у канцеларији на којој су врата била отворена и пред великим бројем пролазника. Током разговора, она се уплашила да ће је препознати полицајац који ју је силовао.

Важно је уочити такве назнаке, зато што је можда сам разговор постао опасан за то лице, или зато што нелагодност коју жена показује често значи да она не жели, или да није у стању да буде искрена.

Догађаји или теме које могу да промијене природу разговора су сљедеће:

- када неко уђе у просторију или пролази;
- питања која је могу учинити сумњичавом или нервозном у вези са намјерама лица које обавља разговор, као што су на примјер, захтјев за специфичним именима или адресама, или питања о њеној породици или старосној доби; или
- када лице које води разговор изгуби самопоуздање и покаже нестрпљење.

Препоруке

Важно је пратити назнаке које упућују на то да се испитаница више не осјећа угодно и да жели да оконча разговор. Ако не постоји уочљива разлика у њеном понашању или у начину на који одговара на питања, размотрите шта се могло десити током трајања разговора што је изазвало промјену у њеном понашању или у њеној жељи да сарађује.

Будите спремни да промијените тему разговора или да изненада завршите састанак, уколико осјетите да жена постаје несигурна. Дакле, приватност је нарушена и уколико жена или преводилац дају сигнал да постоји проблем.

Уколико се користи упитник или смјернице за вођење разговора, лице које води разговор треба такође да има један кратки упитник, помоћу којег се одвраћа пажња на другу тему – на примјер, здравље, културолошку праксу или једнакост полова – које се могу искористити, уколико се укаже потреба. На тај начин се може брзо прећи с основне теме на неку другу неспорну тему. Испитаницу треба информисати о овој безбједносној тактици на почетку разговора, као и о теми упитника којим се скреће пажња, како би она била спремна да одговори на различита питања или на промјену теме, уколико се буде осјећала неугодно у било којем тренутку.

Фаза 4: Завршетак разговора

Завршити разговор на позитиван начин

Ризици

Трговина људима може да проузрокује широк распон снажних емоција и психолошких реакција. Након разговора о том искуству, неке жене ће осјећати олакшање због разговора о томе, док ће се друге осјећати лошије због себе самих, своје ситуације и будућности. Важно је не дозволити да се таква жена осјећа постиђеном и у безнадежној ситуацији.

Будите спремни да промијените тему разговора, да наставите са тзв. хитним прекидом - да закључите састанак ако услови разговора постану несигурни, приватност нарушена и ако жена или преводилац дају сигнал да постоји проблем.

Примјер завршне реченице разговора:

„Хвала вам много што сте одвојили вријеме и смогли снаге да говорите о свом искуству. Нико не заслужује да се са њим поступа на начин на који се са вама поступало, и ви сте очито једна снажна и храбра жена, када сте преживјели сва та злостављања.“

Препоруке

Када год је могуће разговор треба завршити на позитиван начин.¹⁰ Лице које води разговор треба да подсјети испитаницу како се она добро снашла у тако тешким околностима, користећи специфичне примјере из њене исповијести, као и да информација коју је она дала може да користи другима.

За испитанице које се не налазе под окриљем бриге професионалаца или за оне којима је потребна даљња помоћ, лице које води разговор треба да понуди упутство о пружању помоћи (види под 3, у тексту који слиједи) и да дају до знања саговорници да такве службе постоје, ако, и када она буде спремна за њих.

3. ПРИПРЕМИТИ УПУТСТВО О ПРУЖАЊУ ПОМОЋИ – НЕМОЈТЕ ДАВАТИ ОБЕЋАЊА КОЈА НЕ МОЖЕТЕ ДА ИСПУНИТЕ

Будите спремни да дате упутство на матерњем језику испитанице и на локалном језику (уколико се разликује) о одговарајућим правним и здравственим питањима, као и онима која се односе на склоништа, социјалну помоћ и службу безбједности и да их упутите, уколико то буде

3.1. УТВРЂИВАЊЕ РАСПОЛОЖИВИХ СРЕДСТАВА И СЛУЖБИ ПОДРШКЕ И ПОМОЋИ**Ризици**

Жене-жртве трговине људима ријетко имају приступ информацијама које су корисне за њихово здравље и безбједност. Када обавља разговор с испитаницама, које се налазе у изузетно тешкој ситуацији, дужност лица које обавља разговор је да пружи информације, али и да их прикупља. Разговор с испитаницом је добра прилика да јој се пруже информације. То такође може некада да буде и вид помоћи којом се спасава живот, и представља један од важних аспеката одговорности лица које обавља разговор.

Препоруке

Будите „спремни са ресурсима“. Пружање информација о упућивању на службе подршке од стране лица које води разговор може да буде кључни извор помоћи и истовремено да задобије већи ниво повјерења испитанице.

Испитаницу треба охрабрити да потражи помоћ, увјеривши је да оно што се десило није њена грешка и да је за то не треба кривити.

Пружање информација треба обавити на језгровит и јасан начин. Лице које води разговор треба, заједно с испитаницом, да утврди да је она разумјела информацију и да је упита да ли има нека додатна питања. Када је то безбједно и прикладно, информацију треба пружити у писаној форми.

3.2. УСПОСТАВЉАЊЕ КОНТАКТА И ПОЗНАВАЊЕ ОРГАНИЗАЦИЈА КОЈЕ СЕ НАЛАЗЕ НА РЕФЕРЕНТНОЈ ЛИСТИ

Ризици

Многе организације нису спремне, или нису у могућности да пруже одговарајуће информације или помоћ женама-жртвама трговине људима.

Препоруке

Прије укључивања неке организације на референтну листу, лице које обавља разговор треба да провјери да ли су службе те организације законите и прикладне. Прије разговора, лице које обавља разговор треба да контактира са потенцијалним службама помоћи (даваоцима услуга), како би утврдило да ли они могу да одговоре на потребе жене-жртве трговине људима.

Лице које обавља разговор треба да обавијести организацију о којој се ради да подаци о контакту могу бити понуђени женама-жртвама трговине људима.

На локалитетима гдје не постоје службе подршке, нужно је бити домишљат и утврдити одређен број сличних или одговарајућих организација које су спремне и вољне да пруже услуге женама којима је то потребно. Можда је потребно дати упутства у вези са природом проблема трговине људима и могућег обима помоћи, која се од њих може затражити.

3.3. БУДИТЕ ДИСКРЕТНИ КАДА ДАЈЕТЕ УПУТСТВО О ПРУЖАЊУ ПОМОЋИ

Ризици

Уколико упутство о пружању помоћи буде пронађено у посједу испитанице, може је довести у опасност у односу на сведнике, агенте или послодавце, или ако се налази у свом дому, може да има проблема са члановима породице.

Препоруке

Корисно је упутство за контакте са службама помоћи написати на картици, мањег формата, коју испитаница може да понесе са собом након разговора и да је држи сакривену, уколико јој затреба у будућности, ако, и када одлучи да јој је потребна. Упутство треба да буде написано на матерњем језику испитанице и на локалном језику, уколико се разликују. На тај начин она одмах може да добије помоћ када успостави контакт са том службом. У мјери у којој је то могуће, упутство треба да садржи цијели списак постојећих служби. Картица може садржавати адресе и бројеве, без нужног наглашавања на кога се односе. Неке испитанице можда неће прихватити такву картицу или упутство.

Организације и друге институције и установе, које могу бити корисне женама које су биле предмет трговине људима, укључују контакт информације за:

- Локалне организације које су специјализоване за рад са женама-жртвама трговине људима, укључујући радне часове и поступке за успостављање контакта;
- Организације које су специјализоване за рад са женама-жртвама трговине људима у домицилним земљама;
- Службе пружања бесплатне здравствене помоћи (општа пракса, репродуктивно здравље, болнице, психијатријске службе, тамо гдје постоје);
- Изворе савјетовања или пружања смјештаја и друге социјалне службе;
- Правну помоћ /службе за пружање имиграционих савјета;
- Амбасаде земље;
- Службе за пружање уточишта;
- Мјесне цркве /организације подршке у локалној заједници;
- Центре за учење језика;
- Невладине организације у домицилној земљи жене.

Шта треба знати о службама за пружање помоћи:

- Врста подршке коју свака од тих служби може и жели да пружи.
- Ограничења везана за пружање тих услуга (на примјер, правни статус жене, могућност да плати).
- Да ли оне имају правне захтјеве у случају злоупотребе, злоупотребе малолетника или илегалних миграната.
- Да ли заузимају став подршке према мигрантима, лицима која пружају сексуалне услуге и другим маргинализованим појединцима.
- Да ли су у стању да задовоље различите језичке и преводилачке захтјеве.
- На који начин их је потребно упутити и какве информације су им потребне, уколико раније нису радили са женама-жртвама трговине људима.

4. ОДГОВАРАЈУЋИ ОДАБИР И ПРИПРЕМА ЗА РАД ПРЕВОДИЛАЦА И ОСТАЛИХ САРАДНИКА

Упоредите ризике и предности који се тичу запошљавања преводилаца, сарадника или других, и успоставите одговарајуће методе за надзор и обуку.

4.1. РАЗМОТРИТЕ РИЗИКЕ И ПРЕДНОСТИ РАДА СА ПРЕВОДИОЦИМА И ДРУГИМА

Ризици

Укључивање других лица, попут преводилаца и ангажованих лица за вођење разговора, како би помогли у обављању разговора или у процесу прикупљања података, представља ризик, уколико одабрани појединци нису добро провјерени. Нужно је провјерити да нису повезани са трговцима људима и процијенити да ли су у потпуности припремљени да раде на тако осјетљивом питању.

Велики проблем представља и чињеница ако сарадници не схватају опасности које су везане за нарушавање повјерљивости, ако непажљиво воде разговор или строго не воде рачуна о безбједности.

Преводиоци и сарадници, који не уважавају значај постављања питања и комуникације са женом на обазрив начин, можда неће успјети да добију потпуне и искрене одговоре, јер могу да доведу до тога да се то лице осјећа повријеђеним или увријеђеним.

Преводиоци и лица која обављају разговор, који говоре исти језик, могу учинити да се испитаница осјећа лагодније и на тај начин изградити повјерење. Међутим, то исто тако може да има супротан ефекат. Испитаница можда неће имати повјерења или ће се осјећати постиђеном да говори пред неким ко потиче из њене заједнице и има исто културно поријекло. Неке жене се осјећају више неугодно када морају да говоре, о темама које носе жиг срама (нпр. пружање сексуалних услуга, сексуално злостављање) које њена култура забрањује, пред неким ко има исто културно поријекло и у кога су усађени исти морални кодекси. Штавише, мање дискретни преводиоци или сарадници могу да прихвате одговоре жене као једну добру тему за локално оговарање. Без обзира да ли се разговор с испитаницом обавља у њеној домицилној земљи или у земљи одредишта, локално оговарање се брзо шири. Уколико се добро не процијени поријекло преводиоца и круг контаката, нема гаранција да такве информације неће стићи до погрешног мјеста.

Разговор са женама-жртвама трговине људима често је временски ограничен – како због њихове безбједности, тако и због емотивних разлога. Разговор који се мора преводити траје дуже и продужава временски период који жену излаже одређеном ризику, што може да подстакне поновно проживљавање непријатног искуства.

Препоруке

- Сарађујте са преводиоцем или појединцем из локалне организације, који је упознат са радом са женама које су биле жртве насиља или са појединцем који није из њене земље поријекла, осим ако испитаница не затражи другачије.
- Питајте испитаницу, у повјерењу, да ли има повјерљивог пријатеља или колегу који жели да јој помогне током разговора. Увјерите се да одабрано лице разумије сврху разговора и да је свјесно пристало да сарађује.
- Немојте прихватати непознате преводиоце - волонтере, јер они могу да буду укључени у ланац трговине људима, или можда желе нешто друго да постигну учешћем у том разговору.
- Уколико је то могуће, користите „културне посреднике“ или оне који могу да премосте процјеп између различитог културног поријекла лица које води разговор и испитанице, јер они представљају важне посреднике у овим сложеним разговорима.
- Процијените ситуацију. Из горенаведених разлога, понекад је боље не обављати разговор уколико се он не може обавити без помоћи преводиоца или појединца којем се не може вјеровати.
- Немојте ангажовати преводиоца или лице које може да заузме критичан став или да буде шокирано или погођено подацима које испитаница открива. Преводиоци и сарадници треба да буду у потпуности упознати са проблематиком трговине људима и са цијелим низом физичких и сексуалних облика злостављања, који су својствени таквој трговини.
- Одредите вријеме за кратке састанке са преводиоцима и сарадницима, које би разговор могао да узнемири или да на њих негативно утиче.

4.2. РАЗМОТРИТЕ МОГУЋНОСТ ДА АНГАЖУЈЕТЕ МУШКАРЦА КАО ПРЕВОДИОЦА, ИЛИ ЛИЦЕ КОЈЕ ОБАВЉА РАЗГОВОР

Ризици

У неким случајевима, као што је случај са вођењем разговора са женом која се бави пружањем сексуалних услуга, мушкарци - лица која воде разговор могу да имају лакши и мање наметљив приступ. Међутим, у многим случајевима, који укључују трговину људима, у којим су испитанице биле преварене, издате, физички и сексуално злостављане од стране мушкараца (на примјер, од чланова породице, агената, послодаваца, војске) вјероватније је да ће такве жене имати мање повјерења и осјећаће се нелагодније и постиђено да детаље о својој приватности откривају пред мушкарцем.

Препоруке

У околностима када је немогуће успоставити контакт са женом која се бави проституцијом на безбједан начин изван мјеста њеног рада, понекад је могуће и корисно да мушкарац оствари први контакт, под условом да се таква жена брзо упозна са сврхом његовог обраћања.

Уједном случају у САД-у, власти су, не знајући, користиле трговца људима као преводиоца који је обавио разговор са неколико жена које су биле жртве трговине људима у вези са наводним самоубиством младе дјевојке. Тај мушкарац је рекао да је он, наводно био њихов ујак. Неколико мјесеци касније, након анонимне дојаве, полиција се вратила да испита жену која је имала неутралног преводиоца и испричана је потпуно другачија прича.

У неким случајевима, жена ће можда више вољети да разговара са мушкарцем, вјерујући да ће је друга жена више осуђивати него мушкарац, или због тога што је можда жена која је била жртва трговине људима била злостављана или искоришћавана од стране друге жене. Када је то могуће, најбоље је да сама испитаница о томе одлучи.

4.3. УЗЕТИ У ОБЗИР ФИЗИЧКУ БЕЗБЈЕДНОСТ И МЕНТАЛНО ЗДРАВЉЕ САРАДНИКА И ЛИЦА КОЈА ОБАВЉАЈУ РАЗГОВОР

Ризици

Разговор са женом-жртвом трговине људима може довести лице које води разговор у опасност од посредника у трговини и других који су укључени у њене радне или друштвене активности и мрежу.

Разговор са женама-жртвама трговине људима може да представља емотивно оптерећење за лица која воде такав разговор. Емотивна исцрпљеност или нелагода представљају уобичајену реакцију на исповијест испитаница, њихове трауме и злостављања. Лица која обављају разговор понекад нису припремљена за такав узнемирујући разговор и потребна им је подршка при обављању таквих разговора.

Уколико у самој биографији лица која обављају разговор постоје елементи злостављања или дискриминације, то може да утиче на начин на који она реагују на причу испитанице. Код неких лица такве приче могу да оживе снажна сјећања на прошлост везану са злостављање, или да покрену старе емоције, које не само да су узнемирујуће, већ могу да онемогуће то лице да обави разговор на темељит и непристрасан начин.

Лица која обављају разговор понекад се суочавају с осјећањем беспомоћности, или супротно томе, могу да желе да преузму улогу „спасиоца“. У првом случају, онај који обавља разговор ће, можда, избјећи да пружи помоћ, вјерујући да су проблеми жене тако велики, а да су расположиви ресурси сувише мали, док у другом примјеру, лице које обавља разговор може дати нереална обећања.

Препоруке

- Ако у било којем тренутку прије или у току разговора, лице које обавља разговор или испитаница осјете да одабрано мјесто за разговор није безбједно, лице које води разговор треба да га откаже или заврши, док не пронађе безбједније мјесто. Могуће је заказати разговор у неком другом термину. У том случају, често је боље изабрати друго мјесто за разговор.
- Ако се разговор обавља на високо ризичном мјесту, онда лице које обавља разговор треба да обезбједи да неко треће лице или сарадник буде упознат са мјестом на ком ће се водити разговор, временом трајања и завршетка разговора. Треба договорити да лице које обавља разговор ступи у контакт са тим лицем након што се удаљи са мјеста на ком је разговор вођен. Уколико постоји могућност коришћења мобилног телефона, било би пожељно да их лица која обављају разговоре носе са собом.

Неискусна жена која је водила разговор на страном језику, уз помоћ преводиоца, почела је да се кикоће током разговора. То није урађено из злобе, већ због нервозе. Реакција узнемирене младе испитанице била је таква да је вјеровала како је ова жена исмијава.

- Ако испитаница има информацију осјетљиве природе, која може да проузрокује опасност за лице које обавља разговор (на примјер, детаљи везани за преступнике, корумпираност службеника, полиције итд.), лице које обавља разговор треба на тактичан начин да убједи испитаницу да не саопшти те детаље и истовремено да је упути на одговарајуће појединце или канцеларије којима се могу пренијети те информације.
- Лица која обављају разговор и преводиоци треба да буду посебно обучени или да добију све информације о:
 - динамици трговине женама;
 - ризицима и безбједности и процедурама у хитним случајевима;
 - основним подацима везаним за питања физичког, сексуалног и психолошког злостављања, присиле и мучења;
 - основним сазнањима о равноправности полова, етничкој дискриминацији и неједнакости;
 - питањима и концептима који се односе на сектор рада који је тема разговора, као што су сексуалне услуге и проституција, домаће услуге, рад у фабрикама, пољопривредни рад; и
 - локалној терминологији прикладној за тему разговора.
- Оно што углавном представља став у смислу „оптуживања жртве“ је најчешће саставни дио шире културе, и може да утиче на способност лица које обавља разговор да сазна све детаље од саме испитанице, као и на начин на који се такви одговори прихватају и тумаче.

Сходно томе, лице које обавља разговор мора се суочити са сопственим предрасудама, страховима и мишљењима који се односе на жене које:

- су мигранти;
 - сексуално су злостављане;
 - пружају сексуалне услуге, или су укључене у друге облике друштвено маргинализованог рада (у домаћинству, творници или пољопривредни рад); и
 - сиромашне су или су у неповољном друштвено-економском положају.
- Лица која обављају разговоре морају да буду свјесна својих могућности и ограничења, приликом пружања помоћи женама-жртвама трговине.

Код неких лица која обављају разговор, такве приче могу да постакну снажне емоције на злостављање у прошлости, и онемогуће их да воде разговор на темељит и непристрасан начин.

Филмски режисер је направио документарни филм, у којем је користио свједочења неколико жена које су биле жртве трговине људима. Режисер је у почетку намјеравао да прикаже овај филм у иностранству. Међутим, ускоро је овај филм приказан на националној телевизији и лица жена су била потпуно откривена.

5. ОБЕЗБИЈЕДИТИ АНОНИМНОСТ И ПОВЈЕРЉИВОСТ

Заштитити идентитет испитанице и повјерљивост током цјелокупног трајања разговора – од тренутка када је успостављен контакт до тренутка објављивања детаља тог случаја.

5.1. ОБЕЗБИЈЕДИТИ ПОВЈЕРЉИВОСТ

Ризици

Заштита повјерљивости, кључна је у стварању услова за безбједност испитанице, као и за квалитет информација које она даје.

Препоруке

- Започните разговор тако што ћете објаснити које су мјере опреза које су предузете ради заштите идентитета испитанице, као и строге повјерљивости чувања личних података. Питајте је да ли она сматра да је то довољно.
- Испитанице треба обавијестити да оне не морају да дају своје право име (или да могу понудити лажно име), назив града или села, као и стварно држављанство. Нужно је прикупити све ове детаље (то јесте, разговор везан за законске аспекте), али је боље да се такви подаци не уносе у записник о разговору. Умјесто тога, могуће је користити шифре које се односе на забиљешке разговора, а које ће се држати одвојено од списка о том случају. Податке из списка не треба показивати другим лицима (на примјер, породици, пријатељима, полицији или миграционим властима), без претходног обавјештавања и изричите сагласности жене о којој се ради.
- О садржајима појединачних разговора треба расправљати само са другим лицима која су обавезна да чувају повјерљивост података (сарадници, медицинско особље) и само када је то нужно и када испитаница да пристанак. О садржају разговора никада не треба расправљати у јавности, посебно када неко то може да чује (на примјер, у присуству возача таксија или продавача карата итд., јер такви појединци могу да имају одређене контакте са трговцима људима).
- О детаљима који се односе на неку испитаницу никада не треба расправљати са било којом другом испитаницом на начин који ће омогућити да се ова прва жена идентификује. Дакле, разговор уопштено о другим женама у сличним околностима понекад је користан, али никада не треба да добије личну ноту и да пружи информацију која би омогућила идентификацију.
- Када се врши снимање не треба користити имена него шифре идентификације. Касете треба држати у закључаној ладици, гдје је приступ ограничен само надлежним лицима, док снимке разговора треба избрисати након преписа звучног записа.
- За излагање у јавности или објављивање информација из разговора, потребно је измијенити личне податке до те мјере да испитаница не може да буде идентификована. На примјер, публикације не треба да садрже име испитанице, назив родног мјеста, или имена чланова њене породице, пријатеља и сарадника. Такође, могуће је измијенити називе градова и земље-одредишта.

- Због озбиљних и могућих дугорочних посљедица, које објављивање фотографија или појављивање на видео-снимку може проузроковати, лице или портрет испитанице треба увијек да буду прикривени (на примјер, не само њене очи), као и други особени знаци који би могли да послуже за идентификацију (на примјер, ожигљци, тетоваже и сл.). Поред тога, фотографија или видео-снимак може да буде урађен, само уколико је о томе обавијештена жена о којој се ради, и ако је јасно да она у потпуности разумије на који начин ће они бити коришћени, гдје ће бити дистрибуисани и уколико потпише писмену сагласност. Фотографије не треба снимати на начин да је могуће идентификовати склоништа, организације за избјеглице или неке друге службе или лица која помажу женама-жртвама трговине.

6. ДОБИТИ СВЈЕСТАН ПРИСТАНАК О УЧЕШЋУ

Увјерите се да свака испитаница јасно разумије садржај и сврху разговора, сврху коришћења информација, право да не одговори на питање, да заврши разговор у сваком тренутку, право да захтијева извјесна ограничења у коришћењу таквих информација.

6.1. УПУЋИВАЊЕ ЗАХТЈЕВА ЗА САГЛАСНОСТ

Ризици

Добијање свјесног пристанка о учешћу у разговору може да представља изазов због тога што жене обично имају добро засновану сумњу према људима из спољњег круга, у многим случајевима због језика, културних и социо-економских разлика. Многе жене, посебно оне које долазе из претежно руралних и мање развијених региона, неће одмах препознати озбиљност потенцијалних посљедица учешћа у разговору (посебно оних разговора који укључују медије), те могу превише исхитрено да дају одобрење.

Препоруке

- Због тога што разговори ове врсте могу да представљају физичку опасност, да буду емотивно узнемирујући и не могу да буду повучени када су једном дати, од необичне је важности да лица која обављају разговор објасне:

- Разлоге за вођење разговора;

- Тему о којој ће се разговарати;

- Потенцијалне ризике и предности учешћа у таквом разговору; и

- Личну, и потенцијално узнемирујућу природу питања која ће бити постављана.

Уколико испитаница у потпуности разумије намјере лица које води разговор и сврху самих питања, биће мање сумњичава да ће информације које она пружи бити коришћене против њене воље или да ће јој нашкодити.

У документарном филму о трговини женама, лица жена нису била довољно прикривена, тако да је њихов идентитет могао лако да буде утврђен. Једна од жена је до тада успијевала да сачува тајну страшних искустава из иностранства од свог мужа и родитеља.

Примјер захтјева за добијање свјесног пристанка

Видимо истраживања о здрављу жена-жртава трговине људима за: *Назив организације - како бисмо одредили боље начине пружања здравствених услуга. Жељели бисмо да разговарамо са вама о томе (наведите општу тему разговора) и да вам поставимо питања о... (наведите кључне теме које ће бити обухваћене, укључујући осјетљиве податке који ће се тражити).*

Нећу вас питати за име. Све што ми кажете, остаће строга тајна. Нећу откривати ниједан лични податак, нећу користити ваше име, назив вашег родног мјеста, име вашег трговца или карактеристичне податке о вашој породици. Не постоје погрешни или правилни одговори. Уочићете да нека од питања побуђују непријатна сјећања, и слободно узмите колико желите времена да одговорите или да одбијете да одговорите. Ваши одговори о проживљеном искуству биће коришћени за помоћ другим женама, које су доживјеле слична искуства и имају сличне здравствене потребе.

Разговарали смо о потенцијалним ризицима и предностима, као што су: *(наведите преглед свих ризика и предности поменутих током претходне дискусије о ризицима и предностима), и о начинима на које ми можемо ограничиту те ризике, као што су: (поновите идеју за ограничавање ризика, поменути током претходне дискусије о ризицима).*

Не морате да учествујете ако не желите. Ако сте сагласни да наставите, можете изабрати да прекинете разговор у било којем тренутку, или ако не желите да одговорите на питање или желите мени да поставите питање, молим вас, слободно ме прекините. Овај разговор ће приближно трајати 30 минута.

Да ли се слажете с тим да обавимо разговор?

Да ли је ово добро мјесто и вријеме за разговор?

- Најбоље је да први захтјев за разговор буде упућен од стране некога у кога жена има повјерења. На примјер, нека услужна организација или појединац са којим је она успоставила добар однос, а који јој може објаснити размјере могућих негативних посљедица разговора. (Први захтјев представља само начин безбједног контакта са женом, али не може да замијени захтјев и цијели процес добијања сагласности, који се морају обавити прије започињања разговора). С обзиром на динамичну природу трговине људима и на улогу „момака“, обично не постоји добар избор посредника. Захтјев, упућен власнику клуба или јавне куће може довести жену у безизлазну ситуацију, подстаћи сумњу, а најчешће не даје позитивну реакцију. Слично томе, контакт са женом путем полиције или имиграционих власти вјероватно ће учинити такву жену нервозном и проузроковати опрезну, ако не и лажну реакцију (разговори са женама које су у притвору представљају посебан проблем који овдје нећемо разматрати);
- Припремите јасну изјаву која објашњава тему и сврху разговора и начин на који ће одговори бити коришћени. Прегледајте изјаву заједно с испитаницом, остављајући времена да и она постави питања и да разјасни појединачне тачке;
- Размотрите ризике на систематичан начин (види под 1.1, *Одлука о вођењу разговора*: „Узорци питања која се могу поставити у вези са проценом безбједности“). Разговарајте о потенцијалним предностима (на примјер, могућност да се расправља о искуству, затим о њеним проблемима и потребама, да би се помогло другим женама) и шта она очекује од разговора (на примјер, помоћ или новчану накнаду);
- У случају да матерњи језик саговорнице није исти као код лица које обавља разговор, водите рачуна да испитаница да свјесну сагласност за обављање разговора. То обично подразумијева предузимање додатних мјера, као што је припрема информационог летка на њеном матерњем језику. Овакав летак не треба да остане код те жене, пошто други то могу да открију;
- Одлуку о накнади за разговор тешко је донијети. Накнаде, које се издвајају за разговор, могу понекада да баце сјенку на прикупљене податке, посебно уколико је понуђена значајна новчана сума. Са друге стране, потребно је таквој жени надокнадити изгубљено вријеме, зараду и друге настале трошкове, као што су путовања или брига о дјеци. Непријављени новац (као што су поклони које би могао да нађе послодавац, трговац или сводник) може да буде узрок њеног кажњавања. Важно је са таквом женом размотрити који је најбољи начин да јој се изврши надокнада. Корисно је упитати, да ли је за њу безбједно да прихвати готовину или више воли да добије надокнаду у материјалним стварима (на примјер, предмети личне хигијене, сапун, шампон, кондоми, храна, одјећа и слично), или новац који би био достављен њеној породици или дат неком повјерљивом контакт лицу. Плаћања сводницима, разним „госпођама“, власницима јавних кућа, полицији и слично ради приступа и разговора са женом су етички проблематични, могу да проузрокују проблеме тој жени и највјероватније ће пробудити сумњу и забринутост у вези са намјерама лица које обавља разговор, те стога нису препоручљиви;

- Кадагод је то могуће (на примјер, уколико је безбједно и ако то жели саговорница) понудити пружање повратне информације (чланак у новинама, резултати истраживања, програмска брошура), уколико та жена сматра да је безбједно да се са њом касније састанете.

7. ПОСЛУШАТИ И УВАЖАВАТИ ПРОЦЈЕНУ СВАКЕ ЖЕНЕ ВЕЗАНУ ЗА ЊЕНУ СИТУАЦИЈУ, РИЗИКЕ И БЕЗБЈЕДНОСТ
Схватити да свака испитаница има другачије бриге, и да се виђење њених проблема може разликовати од процјене других.

7.1 ПРУЖАЊЕ САВЈЕТА ИЛИ ПОМОЋИ

Ризици

Руковођено добрим намјерама, лице које обавља разговор може сматрати да најбоље зна шта је добро за неку жену и да одлучи да да препоруке, предузме неку акцију или подстакне испитаницу на предузимање одређених радњи за које сматра да ће побољшати њену ситуацију. Подстицање на дјеловање са добрим намјерама, (на примјер, бијег од трговаца људима, контакт са властима, разматрање питања која та жена није спремна да открије) без претходног опширног разговора са женом о њеној ситуацији, може за резултат да има штетне посљедице.

Препоруке

Прије давања савјета или интервенције потребно је обавити разговор који треба да уважава виђење ситуације саме испитанице, шта су по њеном мишљењу могуће опције, како она види потенцијалне предности и ризике различитих опција и шта сматра да би било најбоље учинити у смислу предложених промјена. Када је то могуће, такође је потребно консултовати професионалце који имају искуства у раду са женама-жртвама трговине људима, како би се добио њихов савјет. Поред тога, питања о томе како се испитаница сналазила и каква је била њена стратегија преживљавања до тог тренутка како би избјегла невоље, може помоћи лицу које обавља разговор да боље схвати практичну реалност ситуације у којој се та жена налази. Ова врста питања може такође послужити да подсјети жену на њену снагу, на њене јаке тачке.

Ако лице које обавља разговор сматра да може дати користан савјет испитаници, опције за пружање помоћи треба описати на неутралан начин, без претјераног наглашавања обима и вјероватноће те помоћи. Опције треба изложити на умјерен начин, тако да се испитаница не осјећа глумом или незахвалном, уколико не жели да их прихвати. Препоруке треба да нагласе ризике и да уважавају предности.

Није риједак случај да лице које обавља разговор са женом-жртвом трговине људима разматра могућност њеног спашавања. Непрофесионални или неформални начини спашавања представљају високо ризичну опцију, која се може показати незадовољавајућом, јер испитаница неће бити потпуно упозната са могућим посљедицама промјене тренутне ситуације.

Врсту помоћи
треба описати
на неутралан
начин и онај
који води
разговор не
треба да
пренаглашава
степен или
извјесност
пружања
помоћи.

Питања која треба размотрити и о којима треба разговарати са женом која размишља да се избави из окружења трговине људима:

- Важност планирања унапријед;
- Практична рјешења, која се односе на њен смјештај и издржавање;
- Ко ће доћи да је тражи и колико ће трговци људима бити упорни у прогањању ње или њене породице;
- Њено психичко стање и подршка која јој је потребна;
- Њен однос зависности од сводника, власника, итд. и ко ће јој пружити подршку када једном изађе из тог круга.
- Практичне последице су (имиграциони статус, могућност повратка у породицу, физичка безбједност, усамљеност, страх и подршка у психичком здрављу).

То може укључивати:

- Опасност да њена породица буде жртва освете;
- Јавно излагање, могуће и осуђивање због виђења да се ради о њеном избору, поступцима;
- Сумње у њене мотиве, вјеродостојност и карактер;
- Проблеме с имиграцијом, властима и депортацијом;
- Немогућност плаћања дуга;
- Потребу да се остане под директним надзором или у склоништу или у статусу избјеглице;
- Обавезу да се прекину све везе са сводником – момком;
- Захтјев да се дају докази полицији или да се свједочи на суду;
- Притварање, хапшење, кривичну осуду (на примјер, кршење имиграционих прописа, прописа о запошљавању); и
- Присилно тестирање на СИДУ или нестручно савјетовање о томе или друге облике медицинског тестирања.

Након сваког разговора о опцијама, лице које обавља разговор треба да јасно и прецизно пренесе информације о пружању помоћи и да испитаници остави довољно времена да доносе сопствене одлуке.

7.2. УВАЖАВАЊЕ ИЗБОРА ЖЕНЕ

Ризици

Свака жена, чак и у најтежим околностима, може да одлучи да одбије понуду за помоћ. Понуде за медицинску помоћ, обезбјеђивање неких дарова или акције спасавања, често доводе у искушење оне који желе да „ураде нешто“. Али, као што је горе наведено, сагласност жене је кључна прије предузимања било какве акције у њено име.

Препоруке

Поред одлуке о томе да ли жели да пристане на разговор, одлука жене о томе да ли ће реаговати на здравствене проблеме, разговарати о својим сјећањима, ситуацији могућег бијега и другим личним питањима, мора се поштовати – без обзира колико се таква ситуација чини опасном или је, према мишљењу лица које обавља разговор, испитаница подвргнута злоупотреби.

Спашавање, без тражења саме испитанице, контакт са властима, контакт са породицом, прослијеђивање информација савјетницима, није увијек добро прихваћено – или не мора да буде у најбољем интересу жене. На примјер, у многим земљама, контакт са полицијом значи упозоравање самих трговаца који су је и довели у ту ситуацију. Међутим, помоћ која се пружи на одговарајући начин може да значи спасавање живота (*видјети под 9, Будите спремни за хитну интервенцију*).

- 8. НЕМОЈТЕ ПОНОВНО ТРАУМАТИЗОВАТИ ЖЕНУ**
Немојте постављати питања која провоцирају одговоре с емотивним набојем. Будите спремни да одговорите на узнемиреност испитанице и да нагласите њену унутрашњу снагу.

8.1. ИЗБЈЕГНИТЕ ПОНОВНО ТРАУМАТИЗОВАЊЕ ЖЕНЕ

Ризици

Постављање питања испитаници о искуству које је застрашујуће, понижавајуће и болно, може да проузрокује крајњу неугодност. Многе жене се осјећају постиђено због онога што су учиниле, или због онога што им се десило. Испитаница може да постане узнемирана током самог разговора, али и прије и након тога. За многе жене веома је стресно пристати на разговор о свом искуству. Испитанице такође могу да размисле и да пожале због онога што им се десило након завршетка разговора. За неке од њих, цијели процес је трауматичан.

Препоруке

- Питања никада не треба да буду конципирана да изазивају снажне емотивне реакције;
- Питања, која очито изазивају узнемиреност или присиљавају испитаницу да открива трауматичне детаље, која нису неопходна да би се схватило њено искуство, треба искључити;
- Питања, која инсинуирају негативно просуђивање о одлукама жене, о њеном дјеловању или која бацају љагу на њен карактер, не треба постављати (на примјер: -„Шта ће мислити ваши родитељи о томе што сте учинили?“- „Да ли сматрате да сте неморална жена?“ или - “Зашто сте пристали да радите тај посао?“).

Важно је препознати да ће многе жене осјећати одређени ниво стреса или нелагоде када буду разговарале о одређеним питањима. Ипак, за многе од њих разговор о тим питањима, и прилика да их неко саслуша може да има терапеутско дејство. Због тога је важно схватити да захтјев који се упућује женама да изнесу информације о тако осјетљивој теми, а потом прекидање приче или изрази емоција, прије него што она добије прилику да заврши своје мисли, може бити узнемирујући. Међутим, уколико жена постане врло узнемирена или уколико превагну таква осјећања (на примјер, ако покаже неке од сљедећих симптома: ако почне да се тресе, плаче неконтролисано, добије озбиљну главобољу, несвјестицу, потешкоће у дисању, изненадни осип или црвенило), најбоље ју је упитати да ли жели да настави, промијени тему или да оконча разговор;

Ануа је радила као проститутка за свог момка-сводника. Новинар М. представио се као клијент. Стекавши њено повјерење, открио јој је да је новинар и понудио да јој помогне у “спашавању”. Новинар је снимио “спашавање” Ануае, приказавши како је напустила радно мјесто и ушла у његов аутомобил. Новинар је организовао помоћ савјетника и нашао јој смјештај у хотелу, километрима удаљеном од савјетовалишта и познаника. Ту је боравила без пријатеља, посла и дозволе боравка у иностраној земљи. Прије него што је филм приказан, Ануа је нестала. Наводно се вратила свом момку-своднику. Заправо, режисер није могао да понуди Ануи алтернативно рјешење у односу на њен статус, увјеривши је да јој је најбоље са њим. Када је филм приказан, Ануино лице је било маскирано, али користили су њен “радни” надимак и директно приказали њеног сводника неколико пута.

Двије жене, које су пристале да учествују у истраживању о трговини људима, путовале су из родног града до пријестолнице ради обављања разговора, као и због куповине и разгледања престолнице коју никада раније нису посјетиле. Када су стигле, а имале су неких дванаест часова да се присјете свог искуства у једном службеном окружењу пред лицима која нису никада раније упознале, обје жене су показивале знакове изузетног стреса и нелагоде, што је довело до тога да се разговор морао брзо завршити.

- Питања треба постављати на начин да пружају подршку, а не критички, а на одговоре реаговати с одобравањем.
- Лице које води разговор треба да омогући испитаници да она одреди темпо и смјер разговора;
- Визуелне и вербалне реакције треба да изражавају саосјећајност, без осуде и уз пружање подршке;
- Лице које обавља разговор треба да реагује на узнемиреност испитанице тако што ће понудити паузу током разговора;
- Лице које обавља разговор треба да покаже забринутост и да подсети испитаницу на њену снагу и интелигенцију који су јој помогли да преживи тако тешке догађаје;
- Увијек је испитаница та која одлучује о томе да ли ће наставити са разговором. Када постану емотивне, неке жене ће одабрати да наставе, а неке неће. Лице које обавља разговор никада не треба да врши притисак на узнемирену испитаницу да настави. Исто тако, уколико саговорница жели да настави да говори, чак и ако су сва питања исцрпљена, лице које обавља разговор треба да остане и да заинтересовано слуша;
- Имајте на уму да за многе жене, које су далеко од куће, разговор о породици, посебно о дјечи, може да буде узнемирујући. То се посебно односи на оне жене које нису видјеле дјecu дуго времена и нису сигурне када и да ли ће их поновно видјети. Будите посебно обазриви са питањима у овој области.

9. БУДИТЕ СПРЕМНИ ЗА ХИТНУ ИНТЕРВЕНЦИЈУ

Будите спремни да реагујете уколико жена тврди да се налази у директној опасности.

9.1. ПОМОЋ ЖЕНИ КОЈА ТРАЖИ ХИТНУ И ТРЕНУТНУ ПОМОЋ

Ризици

Када се обавља разговор са жртвом кршења људских права, као што је трговина људима, хитни захтјеви за хитну помоћ нису ријетки. Пружање помоћи може да значи спашавање живота, и то представља једну етичку и моралну дужност. Али, нуђење помоћи на погрешан начин или у погрешно вријеме може да има супротан ефекат, или обећана помоћ може да буде заправо непожељна или неће моћи да буде реализована.

Препоруке

- Захтјеву за помоћ треба одмах дати предност у односу на разговор;
- Лице које обавља разговор треба да поставља питања да би подстакло испитаницу да увиди са каквом опасношћу је суочена, да сагледа опције, као и да сазна каква су њена очекивања за пружање помоћи;

- Дискусије о опцијама морају да буду реалне, а не пренаглашене. Лица која обављају разговор треба да разговарају о постојећим могућностима пружања подршке, уз покушај да помогну испитаници да размотри предности и ризике сваке од тих опција;
- Лице које обавља разговор треба да помогне испитаници да оствари приступ одговарајућим службама (на примјер, телефонски позив некој од служби, да је допрати до таквог мјеста).

Поступци који, углавном, нису препоручљиви и безбједни су сљедећи:

- „заједнички бијег“;
- довести испитаницу у кућу лица које обавља разговор;
- испратити испитаницу до њене куће или радног мјеста, да би она узела своје личне ствари; или
- помоћи испитаници да размотри било које од ових питања са послодавцем, посредником, сарадником, итд., или поставити се у улогу посредника на било који други начин.

9.2. СПРЕМНОСТ ДА СЕ ПРАТЕ НАПОРИ У ИНТЕРВЕНЦИЈИ

Ризици

Лични интервентни напори ријетко представљају процес који се састоји од једног корака, али готово увијек траже низ практичних активности праћења. Посебно у случајевима покушаја спасавања, сам бијег је најчешће најлакши дио, а логистика праћења и збрињавања такве жене је најважнија и компликована.

Препоруке

Ријетко да је потребно само „ослободити“ жену, посебно када се налази у страниј земљи. Прије разматрања могућности пружања помоћи у „бијегу“, потребно је узети у обзир сав ризик, препреке и бројне кораке који слиједе након „спашавања“, како таква жена не би завршила у још гореј ситуацији, или била на крају присиљена да се врати свом поробљивачу. Жена-жртва трговине људима, ријетко је у ситуацији да идентификује и оствари приступ свим службама помоћи да би направила искорак у односу на искуство са трговином људима. У неким случајевима, помоћ жени да се направи иступ из ситуације израбљивања може укључивати и телефонски позив професионалној организацији, која има искуство у пружању помоћи женама-жртвама трговине људима. Још чешће, то подразумијева проналажење безбједних кућа, извора прихода, медицинског третмана, психолошког савјетовања и правног заступања ради имиграције или у другим питањима.

Жена, припадница етничке мањине прокријумчарена је у сусједну земљу и враћена војницима из матичне земље који су је касније силовали.

Током рације у јавним кућама у једној азијској земљи, док је полиција улазила на главни улаз, неколико полицајаца који су редовно добијали мито од власника јавне куће, помогли су власнику и једном броју жена да се искраду кроз стражњи улаз.

9.3. ПИТАЊА ОКО УСПОСТАВЉАЊА КОНТАКТА СА ВЛАСТИМА

Ризици

Већина жена нерадо ступа у контакт са властима. Страхују да ће бити депортоване, или су забринуте да службеници, као што је полиција, могу бити корумпирани или их третирати на непријатељски и несусретљив начин. У многим случајевима њихови страхови нису без основа. Власти, у земљама одредишта, могу да притворе, затворе или да депортују жене које илегално живе или раде у тој земљи. Такође, могу да изврше притисак да свједоче против трговаца, упркос опасностима са којима се те жене суочавају због такве сарадње. Успостављање контакта са службеником у неким земљама, може значити поновно враћање жене у руке трговачких посредника. У многим сиромашним земљама полиција, војни и имиграциони службеници – па чак и службеници амбасаде и конзуларних представништава – дио су круга трговаца људима, сарађују са њима, или за своју сарадњу примају мито.

Препоруке

- Прије успостављања контакта са властима, потребно је бити сигуран да је то оно што жена жели;
- Размотрити потенцијалне предности и ризике успостављања контакта са неким службеником и шта различити органи власти могу да пруже (на примјер, бијег из радног мјеста, кривично гоњење послодаваца и трговаца људима, продужење визе, дозволу боравка);
- Покушати идентификовати саосјећајне службенике и успоставити радни однос са њима;
- Прије него што органима власти откријете идентитет испитанице, сазнајте шта стварно такви службеници могу и шта су спремни да учине за њу. Сазнајте која су њена законска права и размотрите их са њом (на примјер, на основу имиграционог статуса, њеној спремности да свједочи или да не свједочи, заштити свједока, жељи да остане у тој земљи или да се врати кући).

**10. ИСКОРИСТИТИ ПРИКУПЉЕНЕ ПОДАТКЕ НА
КОРИСТАН НАЧИН**

Искористите податке на начин од којег ће свака појединачна испитаница имати корист или који ће помоћи креирању успјешне политике интервенција за жене-жртве трговине људима.

10.1. КОРИШЋЕЊЕ ПОДАТАКА НА ЕТИЧАН НАЧИН**Ризици**

Обављање разговора са женом која је жртва кршења људских права не представља етички неутралан поступак. Искуства жена-жртава трговине људима прикупљају се с одређеним циљем. Изузетно лични, друштвени и здравствени трошкови, које проузрокује трговина женама морално обавезује лице које обавља разговор да прикупљене податке користи на начин од којег ће појединачна испитаница имати користи, или да скрене пажњу креатора политике и оних који заговарају ту политику – у идеалним случајевима и једних и других.

Препоруке

- Укључивање заговорника права жена или директних група за услуге, није једини добар начин да се створе услови за безбједно обављање разговора, да технике вођења разговора и тумачења буду исправни и да системи подршке буду успостављени, али може, на практичан начин, обезбиједити да припремљени подаци буду релевантни;
- Што је још важније, лица која обављају разговор морају да воде рачуна да свака информација која се објави у јавности (на примјер, новински извјештаји, јавне изјаве, итд.) не буде погрешно протумачена и да не подгријава предрасуде које подстичу негативно јавно мишљење против кријумчарених жена;

**КОРИСНА
УПОТРЕБА****Резултати**

истраживања, обављеног у Грчкој, употријебљени су за израду нацрта правних коментара о предложеном закону против трговине људима са побољшањем одредаба које се односе на заштиту жена жртава трговине људима.

**КОРИСНА
УПОТРЕБА**

Истраживања у већем броју земаља о заштити жртава, користи се као основа за обуку лица која се баве збрињавањем и лијечењем жена-жртава трговине људима.

**КОРИСНА
УПОТРЕБА**

Разговори са службеницима НВО-а, објављени на украјинској телевизији постали су мајке, чије кћерке су жртве трговине људима да их потраже. То је помогло да се избави једна млада дјевојка из јавне куће у Италији.

**ЛОШ НАЧИН
КОРИШЋЕЊА
ИНФОРМАЦИЈА И
ПОДАТАКА**

Један режисер документарног филма, открио је да је једна жена постала жртва трговине људима ради бављења проституцијом. Касније је убијена. Та жена никада није рекла својој породици чиме се бавила, већ је умјесто тога тврдила да ће се удати за Нијемца. Након њене смрти, режисер је снимио реаговање сина и мајке те жене у њиховој кући, након што им је саопштио да је жена убијена, док је радила као проститутка.

ЗАКЉУЧАК

Препоруке које су дате у овом документу одражавају садашња сазнања о етичким и безбједносним аспектима, које је потребно узети у обзир током обављања разговора са женама-жртвама трговине људима, а које су се избавиле из таквог окружења. Међутим, кријумчарење и трговина женама је кривично дјело које непрекидно мијења своје појавне облике. Флуидна динамика и специфична природа трговине људима и посљедице које проузрокује, захтијевају да се појединци који воде разговор редовно упознају са најновијим сазнањима и најновијим информацијама, које им стоје на располагању, тако да имају јасне планове како ће заштитити жене прије, током, и након разговора. У многим случајевима то значи да разговор може да потраје дуже, захтијева претходно истраживање и вријеме за припрему, као и већу пажњу у односу на поједине жене и њихове ситуације. Поред тога, потребно је посветити значајну пажњу прописном објављивању података. Усвајањем ових препорука и стављањем, увијек на прво мјесто безбједност испитаница, лица која траже информације на основу разговора и они који обављају разговоре могу значајно да допринесу упознавању јавности с овим тешким обликом кршења људских права и квалитету бриге о женама-жртвама трговине људима.

ИЗВОРИ:

¹Уједињене нације, (2000.), Протокол Уједињених нација за спречавање, сузбијање и кажњавање трговине људима, наручито жена и дјеце, као додатни дио Конвенције Уједињених нација против транснационалног организованог криминала, члан 3 (а-д), УН Резолуција 55/25, анекс II, 55 U.N. GAOR Supp. (No. 49) at 60.Doc. A/45/49 (Vol.I).

²Свјетска здравствена организација (WHO), Безбједност жена на првом мјесту: Препоруке етичке и сигурносне природе за истраживање о насиљу у породици над женама, Женева: Свјетска здравствена организација

³Уред Високог комесаријата Уједињених нација за људска права, (2002)Међународна начела и смјернице о људским правима и трговини људима, Женева: UNHCR

⁴Вијеће међународних организација медицинских наука, у сарадњи са Свјетском здравственом организацијом (1993), Међународне етичке смјернице за биомедицинско истраживање које укључује људе, Женева: CIOMS

⁵Глобални савез против трговине женама (GATTW) (2001), Људска права и трговина људима: приручник, Бангкок: GAATW

⁶Presswise, (2002), Теме у вези са етиком, половима, женама, URL: www.presswise.org.uk

⁷Kelly, L. (2000) VIP Водич: Визија, иновација и професионализам у полицијском надзору насиља над женама и дјецом, Израђено за програм Вијећа Европе - полиција и људска права 1997-2000, Страсбур: Вијеће Европе. (On-line извјештај)
URL [http://www.coe.int/T/E/human rights/Police/2 Publications /2 VIP Guide/VIP%20 Guide to Assist December%202001%\(pdf%20version\), pdf.](http://www.coe.int/T/E/human%20rights/Police/2%20Publications/2%20VIP%20Guide/VIP%20Guide%20to%20Assist%20December%202001%20(pdf%20version).pdf)

⁸За више информација о раду са женама-жртвама трговине људима, видјети: Глобални савез против трговине женама (GAATW), Људска права у пракси: приручник за пружање помоћи женама и дјечи – жртвама трговине људима, Бангкок: GAATW

⁹Zimmerman, c. Yun, K. Shvab, I. Et al. (2003). Здравствени ризици и последице трговине женама и адолесцентима, налази Европских студија у Лондону, Лондон: Школа хигијене и тропске медицине (LSHTM), Darhne - програм Европске комисије.

¹⁰Свјетска здравствена организација (WHO). (1999), Безбједност жена на првом мјесту: Препоруке етичке и безбједносне природе о насиљу у породици над женама, Женева: Свјетска здравствена организација .

